1292 ՃԷՄԱԶԻՒԼ ԷՎՎԷԼ 8 ԱԼԱԹՈՒՐԿԱ — ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1875

ԵԻՐՄԻ ԻՒՉԻՒՆՃԻՒ ՍԷՆԷ ՆՈՒՄԷՐՕ 1463 ՄԱՅԻՍ 31 ՃՈՒՄԱԱ ԷՐԹԷՍԻ 1875

ՄԵՃՄՈՒԱՅԸ ՀԱՎԱԴԻՍ

Իշպու Մէճմուայը Հավատիս բաղար վէ բօրճու կիւնլէրինտէն մաատա հէր կիւն թապ ու նէշր օլունաճագ տըր ։ Սէնէլիւի բէշին 2 աալթը միւրը աամանի Ալթը այլըգը ։ 1 » » ։ Թաշրա իչիւն բօսթա խարճըթի գատմ օլուր ։ Պէհէր նուսխէսի 1 զուրուշ տըր ։

Իլանաթըն սըրասը պիր տէֆասըգ 3 ղրշ ։ Իքի տէֆա » իչիւն պէհէր սըրասընա 2 » Իւչ տէֆա իչիւն պէհէր սըրասընա 1 » Իւչ տէֆատան զիյատէ վէ ուզուն իլանաթ իչիւն այրըճա բաղարլըգ օլունուր ։ Տաշրալարտան կէլէն մէքթուպլըն բօսթա մէսարիֆինի, կէօնտէրէն վիրէճէք տիր ։

ՈՒՄՈՒՐՈՒ ԲՕԼԻԹԻԳԻՅԷ ՊԻԼԷՏԻՅԷ ՎԷ ԻԼՄԻՅԷ

ՎԷ ՄԷՎԱՏԸ ՆԱՖԻԱՅԸ ՍԱՅԻՐԷՅԷ ՄԻՒԹԱԱԼԻԳ ՂԱԶԷԹԱ

ԱՍԻԹԱՆԷ 31 ՄԱՅԻՍ

ՄԻԼԻՅԷ

Ապրիլ 27 թարիխիլէ մուրագգամ վէ 1435 նումերօլու նիւսխէմիզտէ մինտէրիճ պազը սիվալլէրի միւթէզամմին օլուպ, մաթպաամըզա թէվաբիւտ իտէն պիր գըթա թահրիրաթտա աթիտէ պէյան օլունան սիվալլէրէ ճէվապ վէրիլմէսի իֆատէ վէ պէյան գըլընմըշ իտի ։ Եանի,

1° [illegible]

2° [illegible]

Իշպու սիվալլէրէ տօղրուտան տօղրույա ճէվապ վէրմէյի, վէ պու պապտէ իգթիզա իտէն թահգիգաթ վէ թէտգիգաթ լէտէլ իճրա բէյ տէր բէյ թաֆսիլաթ իթա իթմէյի մուգատտէմա վատ եըլէմիշ իտիք ։

Շիմտի իսէ, խուսուսաթը մէզքիւրէյէ տայիր թարաֆըմըզտան պիր չէյ աէօյլէմէյի զայիտ ատտ էտիպ, պու պապտէ պէյնէլ միլլէթ հէր վէճհ իլէ չէօհրէթ քէսպ իտէն Կիլիկիա կաթողիկոսու մէրհում Ը. Գրիգոր Պետրոս հազրէթլէրինին քէնտի խաթթը տէսթի իլէ պազը զէվաթը միւթէպէրէյէ խիթապէն եազմըշ օլտուղու թահրիրաթլարըն նէշր ու իլանը իլէ, վազը օլան սիվալլէրէ ճէվապ վէրմէյի տահա զիյատէ մուվաֆըգը մասլահաթ ատտ իթմիշիզտէն, պէր վէճհի աթի թապ ու նէշրինէ իպթիտար օլունուր ։ Շէօյլէ քի,

[illegible] 1850 [illegible] 29 [illegible]

« Բարձրապատիւ և Բաջափառ Պայազատիդ Աջնուազուն Ցարութիւն Պէյի Ցիսուսեանց ողջոյն և Առաքելական Օրհնութիւն ։

« Փաջ գիտելով մեր զզրաբանութիւն հակառակորդաց մերոց (Անտոնեան կրօնաւորաց) 'ի մասին վիճի ըսկըզբնաւորութեան ընկերութեան նոցա 'ի Լիբանան 'ի տեղւոյն անուանեալ Քրէմ, որք ճգնին ընդ ամենայն տեղիս անիրաւ ցուցանել զդատ մեր, հարկ անձին համարիմք 'ի յայտնութիւն ճշմարտութեան իրացն անցելոց՝ սակաւուք ստորագրել զմեծ վաստակ առնն Աստուծոյ Աբրահամու Արքեպիսկոպոսին Բերիոյ, որ յետոյ ար՝ ժանապէս նստաւ Պատրիարք և կաթողիկոս ազգիս հայոց 'ի Լիբանան, քաղելով հաւատարմութեամբ 'ի թղթոց՝ որք պահին 'ի դիւանի Աթոռոյս, 'ի պարծանս Հիմնադրի այնր վերոյիշեալ վանաց և կրօնի Անտոնեան Միանձանց ։

« Ըստ գրութեան նորին իսկ Աբրահամու արքեպիսկոպոսի 'ի չորրորդ աքսորս իւր յամի 1720 'ի կանանց կղզի (ավրատ ատասը), աշակերտք նորա փախեան 'ի կողմանս Լիբանանու, և նա ինքն՝ որ կայր 'ի կանանց կղզի երաշխաւորութեամբ անձինն գընաց 'ի Տրապօլիս, և յետ անցանելոյ ժամանակի ինչ 'ի վերայ՝ ծանեաւ, թէ թշնամիք իւր կամելով ազատել զնա յաքսորանաց անտի՝ խնդրեն փակել 'ի մշտնջենաւորս յերուսաղէմ, ուստի առաքեաց պաշակերտս իւր, զՏէր Յակովբ Յովսէփեան, և զՏէր Աբրահամ փորիզակ առ ուղղափառ բնակիչս լերինն Լիբանանու, գտանել տեղի բնակութեան վասն անձինն և իւրոցն ։ Եւ սոքա հասեալ անդր, ընկալան զայն չնորհ 'ի բնակչաց անտի ։

« Եւ իբրեւ գիտաց նա ինքն Աբրահամ արքեպիսկոպոս, թէ 'ի տեղին՝ զոր ետուն բնակիչքն նմա՝ կից են բնակութիւնք չինականաց, կամէր փոխել և երթալ 'ի Տրապիզօն Պոնտոսի ։ զորոյ ժողովուրդն նա ինքն առաջ ինչ յառաջ դարձուցեալ էր յուղղափառ հաւատս ։

« Ի խեղամուտ լինել Շէխ Սախըրի խազինեան այդմ ամենայնի՝ գըրեաց առ նա գալ տեսանել զտեղին, և ապա խորհել զարժանն, և ասէ »Եւ իբրեւ գիտացիք, թէ 'ի մօտաւոր վայրս բնակին կանայք և մանկունք, անագանիցիք գալ ... Ընդ »այդ և մեք չ'հաճիմք և հանեմք ըզ»նոսա անտի ։ (*)

« Այսօրէն այսպէս եղելոյ, զերծեալ յաքսորանաց անտի՝ եկն 'ի Քեսրուան յամի 1722 փետրվար 14 և բընակեցաւ անդ, և գրեալ ծանոյց Սըրբոյ ժողովոյն 'ի նոյն ամի 'ի 7 յուլիս ասելով, թէ «Ես ինքն ջերմեռանդ »ծառայ ձեր ընդ ամենայն աշակեր»տաց իմոց որդւոց ուղղափառ եկե»ղեցւոյ բնակիմք այժմ 'ի լեառն Լի»բանան 'ի վանս՝ զոր աստ չինեցաք »'ի փրկութիւն հոգւոց մերոց ։» Եւ սուրբ ժողովն 'ի 5 յունիսի 1723 գըրեաց առ նա պատասխանի ասելով. «Յայժմ պահու ծանեաք 'ի թղթոյ Տէ»րութեան Ջերոյ, թէ ընդ բազում »աշակերտս Ջեր հաստատեցիք Ջեզ »բնակութիւն յայդ մենաստան լերին »Լիբանանու, ուր կարող լինիջիք պա»հել զդոսա 'ի դաւանեալ յուղղա»փառ հաւատս, որք ընդդէմ այնչափ »իրաց և նեղութեանց քաջալերեալք »յօրինակէ Ջերմէ, կարացին անարատ »պահել զնոյն»։ (Եւ քանզի խնդրեալ էր նա 'ի Սրբոյ ժողովոյն երթալ 'ի Հռովմ, գրէ առ նա կարդինալ Սաքրիփանդէ) «Ոչ պատշաճ դատին սո»քա Ամենապատիւ Տեարք իմ, տալ »Ջեզ հրաման՝ զոր խնդրէք, գալ 'ի «Հռովմ, 'ի հետեւեալ սուրբ ամիս»։

«Եւ յետ այսօրէն յաջողութիւն գտեալ, սկիզբն արար չինութեան տեղւոյն ըստ աւրազու վանաց, եկեղեցւոյ, սենեկաց, սրահի և այլոց կարեւորաց, որպէս նա ինքն ստորագրէ առ Տէր Յակովբ, յառաջնում, յերկրորդում, և յերրորդում թղթի 'ի 15 մայիսի, 'ի 14 դեկտ. 1726. և դարձեալ 'ի 11 յունվ. 1727. Յառաջնումն գրէ այսպէս. «Գրեր ես թէ չէնք կ'ա»նէ՞ք աս տարի, թէ ոչ ։ Ես գրեցի »քեզ զոր ինչ առնելոց եմք, և խընդ»րեցի դրանց [illegible] (*), յորժամ խընդ»րեմք դրանց [illegible], ոչ դադարիմք 'ի »չինելոյ» ։ Եւ դարձեալ ասէ. «Քո »անուանդ օտայ (սենեակ) կցեալ իմ »օտային 'ի ծովահայեաց կողմն հա»րաւային, զի հիւսիսային [illegible] (**) »ճղքաւ վարէն մինչեւ 'ի վեր, բայց »ոմանք ասեն թէ վնաս ոչ գոյ, եղի»ցի կամք Տեառն օրհնեալ» ։

« Եւ յերկրորդումն գրէ այսպէս. «Կարողութեամբն Յիսուսի փրկչին մե»րոյ և աղօթիւք քոյին կատարեցաք »Զ. բնակութիւն, մէկ լիւան (բառ արաբացի, որ է ասել սրահի պատըշգամբ) »սակայն եկեղեցին մնաց ան»կատար, իսկ այսօր դուռ և չըպ»պէ՛ք (*) կամիմք չինել ... գեղօն»ներն (կղպակներն) 'ի հարկէ և ան»պատճառ պիտի յղես ։ Եւ դարձեալ »Զ. [illegible] Ժ.Գ. խօրխատան (գզրոց, տօ»լապ) ունի, պարտիս մանր և մեծ »գեղօններ յղել, իսկ վանքին մեծ դը»րան մեծ գեղօն մի ... ։ Ասեմ զայս, »դու հաւատա՛, զի յամենայն բոլոր »Լիբանան ոչ գտանի կերպն, և գե»ղեցկութիւնն, զոր Յիսուս պատրաս»տեաց վասն փառաց անուան իւրոյ ։ »Իրաքանչիւր բնակութիւն ունի չորս »կանգուն և կէս լայնութիւն, և վեց »կանգուն երկայնութիւն, իսկ մամ»չան (սրահ) ունի չորս կանգուն լայ»նութիւն, ԻԱ. երկայնութիւն ։ Բայց »եկեղեցին ութ կանգուն լայնութիւն »և ԺԱ. կանգուն երկայնութիւն. իսկ »հասարակ չինութիւնս՝ որ այժմ Ժ.Զ. »կանգուն բարձրութիւն ։ Խնդրեմ 'ի »Յիսուսէ, զի լցուսցէ բարի արամբք, »և պայծառացուսցէ Աստուածային »բարերանութեամբք, և փառօք կա»նոնաւոր սրբութեամբք. Ամէն ։ Զայս »ծանուցանեմք և պատուիրեմք քեզ, »զի մեք վասն ծանրութեան չինու»թեան յոյժ ձանձրացաք, և նեղու»թեան տեղւոյս մաշեցաք եւս, վասն »որոյ կամեցաք դադարել 'ի չինու»թենէ, և դու միտ դիր և ջան վասն »պակասութեան տանս հանդերձ քա»հանայիւք որ ընդ քեզ են, թէ պը»ղընձեղէնս, թէ արծաթեղէնս և թէ »լաթեղէնս, որք հարկաւորք են ։ »Բայց նախ զայս խնդրեմք 'ի քէն, և »յեղբարց ողորմածաց, զի չինեցէք »զմեծ պղինձ (ղազան) մի վասն մահ»սարայի (վասն հալելոյ զապրշում), »զի յոյժ հարկաւոր է և օգուտ ... »երկրորդ վասն ապրշումի տօլապին, »որ հալենք զապրշումն եւլի. եւլի» ։

Ցերրորդումն ասէ. «Թէ հարցանես որպէսն մեր, գոհութիւն Քըրիստոսի, պըծանք (աւարտեցինք) »Զ. օտան կատարեալ ... Մարկոսն, »Նօզմին, տէր Աբրահամն բնակեցան »'ի նորն, փլեցանք զհիներն, ես և

(*) Մարոնի միլլէթինին քէնտի միլլէթ ու մէզհէպլէրինտէն օլմայան միլլէթ ու մէզհէպլէրէ քէնտի իչլէրինտէ վէ պախուսուս Քէսրուան էյալէթինտէ իսքեան իթմէյէ ասլա բէյ ու րիզալարը օլմատըղը, վէ պու պապտէ Բօմատան թավսիյէ օլունմագտըղըն հիչ պիր քիմսէյէ միւսաատէ իթմէտիքլէրի հալտա պու կիւնէ գատար վազի օլան աաէթի մէրիյէ վէ գատիմէլէրինտէն միւսթէսնա օլուր ։ Աբրահամ եպիսկոպոսա միւսաատէ էյլէտիլէր իսէ, մումայիլէյհին մէզհէպինէ վէ մէզհէպ ուղրունտա չէքտիքլէրինէ էմին վէ ակեահ օլտուգլարընտան իթտիլէր. տէմէք իսթէրիզ քի, պաշգա հիչ պիր քիմսէնին կիտիպ օրատա եէր սաթըն ալըպ, իսքեան իթմէյէ գապիլի օլամազ իտի, նասըլ քի մաալ նէվլինտէն օլարագ պազըլարը տէմէք իսթէրլէր ։

(*) [illegible] գաւառական բառ արաբացւոց. որ է ասել [illegible] սենեկաց ։

(**) [illegible] գաւառական բառ արաբացի, որ է ասել [illegible] ։

(*) [illegible] բառ արաբացի, որ է ասել [illegible] կամ [illegible] ։

»տէր Բարսեղն ոչ բնակեցաք վասն »տկարութեան մերոյ, զի ցուրտ է »նոր օտանեքն։»

«Եւ յամի 1727 'ի 27 հոկտեմբեր »գրէ առ Ս. ժողովն. ես ընկալայ ըղ-»ձնոսա (զերկուս քահանայսն) 'ի նո-»րոգ մենաստան կամ 'ի հիւրանոցն՝ »զոր սկսայ հիմնել աստ 'ի լեառն Լի-»բանան վասն հալածելոց, յորժէ և »առաքեմ երբեմն 'ի ծածուկ զմի 'ի-»քահանայից այց առնել և մխիթա-»րել զուղղափառս Բերիոյ ... բայց »ոչ կարեմ աւարտել զշինութիւն այսր »նորոգ մենաստանի վասն պակասու-»թեան դրամոց։ Զանուն այսր հիւ-»րանոցի եդի Յիսուս Փրկիչ հալա-»ծեալ, զոլով դիտաւորութիւնն իմ »պատսպարել 'ի սմա զամենայն հա-»լածեալս վասն սուրբ հաւատոյ, յո-»րոց ազգաց և իցէն։»

«Եւ յամի 1731 փետրվար 25 գը-»րէ այսպէս, սկսաք Աստուծով շինել »տուն և երեք կամարներն, կատա-»րեցաւ 'ի Ս. Զատկի, Յիսուս Քրիս-»տոս 'ի փառս իւր համարեսցի ... »և վասն զանգակատունն շինելոյ Մի-»քայելն չորս օր բանեաւ եւ այլ։» Եւ զան-»գակն Ե. ոսկի վենեցիա։»

«Եւ դարձեալ յամի 1736 մայիս »14. շինութեան հինգ օտային առած »(տրրեկիր բիալ) 23 և կէս։»

«Թողցուք զայլսն. նա ինքն ու-»նէր 'ի սկզբանէ հետէ մինչեւ ցամ »ցեառն 1739, զհաշիւ մտից և ծա-խուց, զորոյ ղհամառօտ պարբերու-թիւն ինչ ածցուք 'ի վկայ, քանզի գրէ «գինի ԽԱ գշ. ցորեն, սիսեռ, »բակլայ ԿՁ գշ. բրինձ ԺՁ. իւղըէ-»ղշ. այծերն Ճ գշ. ձէթ ԺԱ գշ. եւ գիտելի է, զի յայն ժամանակս մի ոս-կի վենետկոյ արժէր երեք դահեկան և մի քու ցորենոյ մի և կէս դահե-կան, և մի լիտր մսոյ տեղւոյս տասն բարայ, և մի լիտր մոմոյ 50 բարայ, ըստ այսմ խիա և վասն այլոց։ Արդ նա ինքն գումարէ զհաշիւ շինու-թեան վանացն և ծախուց մինչեւ ցպատրիարգութիւն իւր ասելով այս-պէս. «չէնք, քար, տախտակ, եր-»կաթեղէնք, պարուտ, կիր, հող, և »մոխիր, ամենայն պիտոյք վարպետօք »և մշակօք, 'ի շինութիւն Նորաշէն »վանքին Յիսուսի Փրկչին, 'ի քննու-»թեան աչքմէջքին, այս է ծախքն, »գշ. 10499։ Ամէն տարի կեր, հան-»դերձ, իւղ, ձէթ, և խարճ գշ. 500. »ԺԸ ամն լինի՝ ԺԸ տարւոյ, առեալք »Աստուծոյ գոհութիւն փառք Բ. »անգամ։»

«Եւ յաւելու 'ի սոյն. ցուցակ »վասն տանց, թութից, արտից, և »այգեաց, և այծից, զորս գնեցաք »վասն Նորաշէն վանքին Յիսուսի փրկ-»չին, հետեւեալներումն են այսքիկ.

«Ցիմեանին բաղչն, գշ. 712. Ա-»պու Սըլէյմանին բաղչն 188. խուրի »Սըլէյմանին բաղչն գշ. 120. Ըրնա-»տիոսին Նոր տունն և թութն գշ. 100. »Ակն յիայի թութն և Նասսն գշ. 92. »Ղանիմին բաղչն գշ. 236. Ղանիմին »տունն և տնկեալ Նասսն գշ. 118. Փալ-»ծրճօյին բաղչն և տունն գշ. 120. »Պետրոս Ղրատխոսին թութն և տունն »գշ. 130 Բղն Պռաի այգին գշ. 29. Նը-»ճիմին մօրը այգին 22 ու կէս, Զըմ-»մառի (*) այգին գշ. 25. Պալծայի այ-»գին 52. Շէխ Մշրէֆի 'ի գլուխ ա-»կին գշ. 11. Շէխ Հէքեային 'ի գլուխ »ակին Նասսն գշ. 10. Ապու Հիշիմին »բուսպն գշ. 47. Տէր Բարսեղի գնած »թութն ու այգին գշ. 167. Շէխ Սա-»րուխի տուած թութն և տունն գշ. »100. Շէխերուն տուած տունն 'ի Պէ-»թրութ գշ. 150. Ալոս ցորենի, սամէն »և ղանիմէն 60. Այծերն Ապու խա-»նուզ Ասիէն գշ. 60. Թութն և տունն »որ Շէխերն տուին 150. Շէխ Ցախմին »տուած թութն. Շէխ Նօֆէլին գե-»տինն և այգին»։

«Յառաջեալ ցայս վայր ինքնին յայտնի երեւի թէ նա ինքն քաջաջան Մշակն Քրիստոսի Աբրահամ Արքե-պիսկոպոս Բերիոյ ոչ միայն եղեւ հիմ-նադիր վանաց Ամենափրկչին Քրեմի, այլ եւ ճոխացոյց զնա ընչիւք և կա-լուածովք, որպէս և վկայեն ժողո-վուրդք Բերիոյ յաղերսագրին առ Մեծն Բենեդիկտոս ԺԴ. ասելով. «Ե-»պիսկոպոս մեր այս հնգ իցս աքսորե-»ցաւ արքունի հրովարտակաւ ձե-»ռամբ Պատրիարքին Կ-Պոլսոյ ... այլ »'ի վերջնում Նուազի խոյս տուեալ »փախեաւ ընդ աշակերտսն իւր 'ի »լեառն Քեսրուան՝ յոր ընկալան զնա »ամենայն մարդասիրութեամբ Շէխքն »Խազէնից, պաշտպանք սուրբ հա-»ւատոյ, և ետուն նմա տեղի, և կար-»գեցին նմա մշտնջենաւոր եկամուտս, »և նա ինքն շինեաց անդ վանս յա-»նուն Փրկչին, և հիմնադիր եղեւ կղե-»րոնի կրօնաւորաց ըստ կանոնի սըր-»բոյն Անտոնի» եւայլն (*)։

«Այլ թէ զի՞նչ. լուիցուք բանից Հ. Օգոստինոսի Բերիոյեցւոյ ընդհան-րական Մեծաւորի Նորին կարգի և Միաբանութեան, քանզի սա ինքն յամի 1773 'ի 19 սեպտեմբեր գրէ առ սուրբ ժողովն վասն հիմնարկու-թեան կրօնին իւրոյ այսպէս. «Հա-»մարիմ զանձն պարտաւոր առաջի »առնելոյ խոհեմազարդ խոհականու-»թեան Գերապատուութեան Ձերոյ »յառաջագոյն զճշմարտապատում և »զծայրաքաղ պատմաբանութիւն ինչ »զգործեցեալ իրաց. Աբրահամ վար-»դապետն Հայոց Արքեպիսկոպոս Հալ-»պայ ստիպեալ 'ի յարատեւ հալա-»ծանաց հերետիկոսաց և անհաւա-»տից, փախեաւ 'ի լեառն Լիբանան, »ուր և հիմնեաց զվանս ինչ կրօնաւո-»րաց Հայոց կարգի սրբոյս Անտոնի, »ընդ անուանակոչութեամբ Ամենա-»սուրբ Փրկչի, որպէս վկայէ սրբոյ յի-»շատակի արժանի Բենեդիկտոս ԺԴ. »Պապն 'ի գրու ցատրութեան անդ՝ զոր »արար 'ի Քօնչիստօրիօ անուանեալ »ժողովն 'ի 26 Նոյեմբեր 1742, յորում »հաստատեաց զնա Պատրիարք ազգին »Հայոց, և եւ շնորհեաց նմա զսուրբ »Պալլիոն. ասէ. «Զվանս 'ի լեառն Լի-»բանան հանդերձ եկեղեցեաւն ընդ »անուանակոչութեամբ Ամենասուրբ »Փրկչի և Երանուհւոյ մօր Նորա հիմ-»նեաց, ուր շուրջ 25 թուով կրօնա-»ւորք կարգի սրբոյն Անտոնի հայ-»կական արարողութեամբ զաստուա-»ծային կատարեն զժամերգութիւն»։ «Են բանք նորին Քահանայապետին»։

«Եւ ապա խոհեմազարդ պատ-»րիարքն կազմեաց զվիճաբանութիւն »ինչ կրօնաւորական. որում ըստ եզա-»կանի փորձառութեան եւ զնոյն կա-»ցուցմունս, որ սակաւ ինչ առօք յա-»ռաջ 'ի սրբոյ յիշատակի արժանի կղե-»մայ պապէ արարեալ վասն Մարոնից »կրօնաւորաց նոյնոյ կարգի սրբոյն Ան-»տոնի, անուանեալ Հայոց Լիբանան-»եան միաբանութիւն։

«Եւ առ 'ի առնել զայս չարժե-»ցաւ նա 'ի յորդորմանց անտի նոյնոյ »Քահանայապետին՝ զոր առնէ նա 'ի »հաստատելն զայն առ ամենայն Արե-»ւելեան ազգս առ 'ի հետեւել նմա, »զի և այլ ազգք որ ընդ արեւելս »կամ 'ի կաթողիկէ հաւատոյ. կամ 'ի »կրօնաւորական բարեկարգութեանց »շեղեցանն, զօրինակ և զտարազ կելոյ »անդուստ առնուլ մարթասցին» կոն-»դակ. կղեմ. ԺԲ. որ սկսանի առա-»քելական պաշտօն 'ի 31 մարտի 1732։»

«Եւ որպէս գրէ Հ. Օգոստինոս այս փորձառական ընթացք կրօնաւո-րացն Հայոց՝ յետ վախճանի Պետրոսի Ա. պատրիարքի հաստատեցաւ 'ի կրօ-նաւորութեան 'ի յաջորդէ նորին 'ի Յակոբայ Պետրոս Բ. ժողովով եպիս-կոպոսաց յամսեանն յուլիսի 1752. Բայց որպէս նա ինքն Հ. Օգոստինոս ծանուցանէ անդէն յերրորդ խնդիրն. «ԿՐՕՆԱՒՈՐՔ ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԱՆՄԻՋԱ-ՊԷՍ ԿԱԽԻՆ ՅԱՄԵՆԱՎՍԵՄ ՊԱՏՐԻԱՐ-ԳԷՆ, ԱՅԼ ԵՒ ՈՉ ԿԱՐԵՆ ԱՌՆԵԼ ԹԵ-ԹԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՍ ԻՆՉ, ԱՌԱՆՑ ԱՆԽՐԱԽԵԼՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԳԱԿԱՆ ԽՐԱ-ԽԱՆՑ.

«Յորոց բանից յայտնի երեւի նախ թէ այդ կրօնաւորական փորձառու-թիւն առ Հայս սկսաւ յետ հաստա-տութեան կրօնաւորական կանոնի Մա-րոնեաց յամի 1732, և ոչ յառաջ որ-պէս համարին ոմանք կրօնաւորք. Երկրորդ թէ միշտ յամենայնի անմի-ջապէս կախեալ են Նոքա 'ի Պատ-րիարգէն, և չ'կարեն առնել ինչ ա-ռանց հրամանի Նորա։

«Ապաքէն քաջայայտ է ամենե-ցուն, թէ գերերջանիկ Աբրահամ Պետրոս Ա. պատրիարգն յետ գալստեն իւրոյ 'ի Հռովմայ ամս եօթն բնակե-ցաւ 'ի Քրէմ իւրովք եպիսկոպոսօք և միաբանիւք, և կառավարէր զվի-ճակ իւր, բայց տեսեալ թէ ոչ միա-բանին կրօնաւորական ընթացք ընդ վիճակի եպիսկոպոսութեան, խորհե-ցաւ զառաջինն հանել զկրօնաւորսն 'ի վանաց անտի Քրէմի յամի 1745 որ-պէս յայտ է 'ի կոնդակէ Նորին առ Յօհան և Խիփարի՝ որ յեղիպտոս, յո-րում խնդրէ Նպաստ 'ի շինութիւն առանձին կրօնաւորական եկեղեցւոյ, ուր ասէ, թէ կրօնաւորք «առ սեծի »կարօտութեան իւրեանց և բազմա-»ցան Նեղութեանց չ'կարացին ցարդ »առնել 'ի ձեռս զայս կարեւոր տեղի »զկարի բաղձացեալն 'ի Նոցանէ, այլ »փոխանակ այնր մինչեւ ցայժմ լնուն »զկարօտութիւն իւրեանց այլով տեղ-»եաւ 'ի վանս, որ չէ անուանեալ ե-»կեղեցի, և չէ եւս բաւական լինել »եկեղեցի վանաց տանել յինքեան »զԱրքեպիսկոպոսունս և զվերժեռանդ »կրօնաւորս, վասն որոյ հարկ եղեւ »հոգալ Նոցա պատշաճ եկեղեցի 'ի »փառաբանութիւն Աստուծոյ և 'ի »փառս Նորա, և յօգուտ հոգւոց։ »1745, 9 հոկտեմբերի։»

«Ապա փոխեալ զկամս խորհե-ցաւ հանել անտի յայլ տեղի զԱթոռն Պատրիարգական յամի 1749, յայտ է 'ի միւս կոնդակէ Նորա առ ժողովուր-դըն Եգիպտոսի, ուր ասէ. «Եւ արդ »գոհութիւն Նախախնամութեան բարձ-»րելոյն առաւելապէս և անեւոց թէեւ Ե-»պիսկոպոսաց, այլ մինչեւ ցայժմ ոչ »ձեռնարկեցաք շինել վանս յԱթոռ »Պատրիարգական ժողովել 'ի նմա զՊա-»տրիարգն և զեպիսկոպոսունս, զի յայտ »իսկ է ձեզ, զի Եպիսկոպոսն չ'կարէ »կալ միշտ 'ի թեմի իւրում, հարկ եղե »ւանել Նոցա վանս ուրոյն 'ի կրօնաւորացն »առ 'ի կարող լինել կրօնաւորացն միտ »դնել կանոնաց իւրեանց, և Եպիսկո-»պոսացն՝ պաշտաման իւրեանց։ Վա-»սըն որոյ առաքեցաք զԳեր. Եղբայր »մեր զՅովսէփ Եպիսկոպոս ծանօթ »տալ սիրոյ ձերում։ 1749 Յունիսի 19. Վասն որոյ սկիզբն արար շինութեան Պատրիարգական Աթոռոյս 'ի տեղին կոչեցեալ Զմմառ, և հասոյց գրեթէ յաւարտ մինչեւ 'ի մահու նորա կարող լինել բնակել 'ի Նմա, որպէս յայտ է 'ի թղթոյ Յովսէփ Եպիսկոպոսի, զոր գրէ յԵգիպտոսէ առ Գեր. Յակոբ Եպիսկոպոս, ուր բաց յայլոց ասէ. «Ո՞րպէս եղեւ ուրախութիւն վեհին »մերոյ, կամ յո՞ր կողմն փոխեցաւ ցա-»ւըն նորին ... կամ ո՞րպէս եղերեցաւ »զգործն նոր վանքին ... ուստի եթէ »բնակարանն ձեր զատեցի 'ի նոցա-»նէ, և երբ 'ի նոր վանքն ... ու-»րեմն մի՝ եւս խառնակեցեն զոր ինչ »նոցա՝ մեր նոր վանուց անուամբ, »կամ յատուկ հասարակ եպիսկոպո-»սի, և Պատրիարգի մասացանի» 1749. 27. Հոկտեմբեր»։

«Բայց մինչդեռ կենդանի էր Նա ինքն Աբրահամ Պետր. Ա. կաթող. երկու-ցեալ մի՝ գուցէ յետ մահուան իւրոյ խռովութիւն ինչ ծագեսցի ընդ եպիս-կոպոսունս և ընդ կրօնաւորս իւր. խոր-հեցաւ երդմամբ առնուլ հաւանու-թիւն յեպիսկոպոսաց իւրոց. զի եցեն Նոքա 'ի վանացն Քրէմի 'ի վանս Սրբոյ Աստուածածնին որ 'ի Զմմառ, որպէս յայտնի երեւի 'ի թղթոյ դաշանց եպիս-կոպոսաց Պատրիարգական Աթոռոյս, ուր գրեն այսպէս. «Զօրորդ ուխ-»տեցաք բնակել տարակաց և զատ »տեղւոջ 'ի վանացն Յիսուսի Ամենա-»փրկչին վասն խնդրոյ կրօնաւորացն, »զի ամբողջապէս պահիցեն զկանոնս, »զկացուցմունքն կրօնի Սրբոյն Ան-»տոնի մեծի, և զի մի պատճառես-»ցեն յիշեալ կրօնաւորքն. իբր 'ի միա-»սին բնակելն ընդ եպիսկոպոսաց ոչ »ըմբռնելն կանոնք, վասն այսորիկ մեք »ինքնայօժար կամօք կամեցաք ելա-»նել 'ի վանքէն, և զատ բնակել 'ի նո-»ցանէ, և վասն զոյն մեզ իւձ և փա-»փագ առ ոճումն և զարդացումն »նոյն կրօնին»։ Եւ ստորագրեցին այ-սմ, Յակոբ Եպիսկոպոս Բերիոյ. Յով-սէփ Եպիսկոպոս Եդեսիոյ. Պօղոս Ե-պիսկոպոս Դամասկոսի, և Պետրոս Եպիսկոպոս Անթապայ, որ էր քե-ռորդի Նորին Աբրահամու կաթողի-կոսի, Ա. Մեծաւոր կրօնաւորաց կարգեալ յամի 1739. Նոյեմբեր 1. որպէս յայտ է 'ի կոնդակէ հաստա-տութեան Նորին 'ի մեծաւորութիւն։

«Այս է ճշդիւ սկզբնաւորու-թիւն Անտոնեան կրօնաւորութեան Հայոց, և բաժանումն Նոցա յեկեղեց-տեղիս 'ի Զմմառ և 'ի Քրէմ, յորս չե-րեւին բնաւ ին շնորհմունք և առաւե-լութիւնք ընչից և կալուածոց, և այլոց ամենայնի, այլ միայն սակայն կալով 'ի վանս Աստուածածնին կանոնիկոսա-կան վիճակաւ, և ոմանք 'ի վանս Քրէ-մի կրօնաւորական կարգաւ. սկսան ծառայել Պատրիարգական Աթոռոյն՝ որ 'ի Լիբանան, երկու քանիցս ճա-նաչեալ զԱբրահամ Պետրոս Ա. կա-թողիկոս՝ հիմնադիր երկոց մենաստա-նաց. և տէր կալուածոց և ընչից նո-ցա։

«Արդ՝ զայս ամենայն ծանուցեալ Ազնուութեան բարձրապատւոյ Պաշ-տպանիդ, հայցեմք 'ի Ձէնջ պաշտպան լինել անտրկելոյ ճշմարտութեան իրա-ցըս ընդդէմ հակառակորդաց նորին, որք աստ և անդ ճգնին զրպարտու-թեամբք աղաւաղել զնոյն։ Մեք յան-

---

(*) Օլ Թարիխտէ Ջըմար տէնիլէն մահալ պիր պաղ օլուպ, օրատա պինա էսէրի տախի եօգ իքէն, մուախխարէն Ջըմմար նամի իլէ մարուֆ օլան մահալըրըն էմրի խնչարինա մուպաշիրէթ օլունմուշ։

(*) Իշպու մահզարըր հէր նէ Լէֆքեսարա մէյլի խալ եազըլմըշ իսէ Մարօնիլէրէ սամիլըլայ, մուախխարէն Աբրահամ կաթողիկոս իչին, միւսաֆիրէթէն սոնրա իգամէթ խուսուսունու տէյիւր Լիպնան Գօնբէյէ նամ բէսալէթէ ետտիլմիշ։

ձըն առնելով զԳերափառ բարձրու. թիւն Ձեր 'ի խընամս Ամենափրկչին Յիսուսի, հայցեմք 'ի շնորհաց Ամենակալին ողջ լինել Ձեզ խաղաղական կենօք 'ի պարծանս Մեր և Ազգիս 'ի Քրիստոս Յիսուս 'ի Տէր մեր ։

Քրիստոսի ծառայ
(Տ. Կ.) ԳՐԻԳՈՐ ՊԵՏՐՈՍ
Ը. Կ. Հ. Պ. Կ.
Եւայլն ։

Ի Լիբանան
ի Կաթողիկոսարանի Մեր.
Ի 29 Սեպտ. 1850.

ՄՈՒԹԵՆՆԵՎԻՅԷ

Կէչէն սալը կիւնիւ ախշամըսը հիյէթի վիւքէլայի ֆէխամ հազրաթըը աէվլէթխանէյի հազրէթի Սատրազամ ի. տէ. պիւանէ գօմիսիօնու բաքօրթօսու իւզէրինէ միւզաքքէրէ իչէմէք իւզրէ յէճէմճիւ իթմիշ օլտուգլարը ի. չիտիլմիշ տիր ։

— Մէծլիսի խասը վիւքէլասը Սօֆիայա գատար օլան թարիգին ին. հիսար սուրէթիյլէ եափըլմասընա գաբար վէրմիշ օլտուղունու Լէվանթ Հէրալտ եազըյօր ։

— Պիր միւտտէթտէն պէրու վիլայէթի տիւր իթմէքտէ պուլունան Եանիա վալիսի տէվլէթլու Ճէվտէթ բաշա հազրէթլէրի, պու քէրրէ մազարրը վիլայէթէ ավտէթ պույուրտուղունու մահալլի ղազէթասը եազըյօր ։

— Բօմասան վիրամ իտէն խապէրլէրէ կէօրէ, օրատա պուլունան ասմաքը օյնի Իըլտիզի տէվլէթլու Իպրահիմ բաշա հազրէթլէրի, ալթանալը Մէնիյէ աէֆիրի ռիֆաթլու Գալլաթօսօի էֆէնտի հազրէթլէրիյէ պիրլիքտէ իթալիա գրալը հազրէթլէրինին հուզուրունա չըգարագ միւլագաթ պույուրմուշ տուր ։

— Պօլսա գօմիսէրի սաատէթլու Այէտոսին պէյ պագը մէտտէրիի զաբթիյէսինին թէսվիյէսի ղըմընտա պիր այ միւտտէթլէ Բրէզլէյէ ազիմէթ մէզուն օլմուշ իսէ, պու կիւն Թրիեսթէ վաբօրույլա Ցէրսատէթտէն հարաքէթ էյլէյէճէք տիր ։

— Վիէննա մուխպիրի չէհրի հալին եէտիսի Թարխիսյէ Լէվանթ Հէրալտա պէր վէճի աթիյի եազըյշտոըր։

Պուրա ղազէթալարը Պուլըրչաէն ալտըգլարը մաքումաթա կէօրէ, Մէմլէքէթէյն կէօմիւք թարիֆայը ճէտիտէսի յուլիսին պիրինտէն մէվգիի իճրայէ վազ օլունամայարագ, կէլէճէք յունվար պիրինճի կիւնիւնտէն մէվգիի իճրայէ վազ գըլընաճագ տըր։ Պունունլա սէպէպի Պուլքրէշ Ֆրանսա գօնսօլօսունուն բռօթէսթօ իթմէսի խուսուսու պուլունմուշ տուր ։ Կէչէն բազար կիւնիւ Բէշթա շէհրինտէ վուգու պուլան վիւքէլա մէճլիսին տէ, վիւքէլա պուղտայտան ալընան բէսմի կէօմրիւյիւն ալըմմասընտա բիզա կէօսթէրմէմիշ տիր ։ Զիրա Մէմլէքէթէյն Ավսթրօ-Մաճարիսթանըն թիճարէթճէ օլան մուգավէլէնամէսի նի իմզա իթմէյէ պիր շարթ իթթիխազ էյլէմիշ իտի ։ Մէմլէքէթէյնտէ Մաճար չարապը իւզէրինէ օլան րէսմ խուսուսունտա տախի մէճլիսի մէզքիւրտէ պիր կէօնա իթթիֆագ հասըլ օլամըշ տըր ։

— Լա Թիւրքինին եազտըղընա կէօրէ, Բում բաթրիգխանէսի, թէպաայը տէվլէթի Ալիյէտէն օլան Բումլարտան բասարօրթ վէ եօլ թէզքէրէսի խաթիսալ էյլէյէճէք օլանլարա պիր սունէթ օլմագ իւզրէ պապը զափթիէյլէ պիր մէմուր պուլունտուրմագա գարար վէրմիշ տիր ։

— Պու սէնէ էթին ֆիյաթլէրի ասքէրիյէ իչիւն պէհէր օգգասը եէտի ղուրուշ օն պէշ բարա, վէ ֆիյաթլէրի պահըրիյէ իչիւն պէհէր գըյէսի եէտի ղուրուշ օթուզ պէշ բարայա վէ սէբայը հիւմայուն իչիւն տախի սէքիզ ղուրուշ օն բարայա ֆիյաթ իլէ գօնթրաթօսու իճրա օլունմուշ տուր ։

— Պու տէֆա Բարիս րէսմի ղազէթասընտա պիր լիսանը ումումի իճատընըն լիւզումունտա տայիր կէօրիւլէն պէնտ պէր վէճհի զիր թէրճէմէ խոլըմիշ տիր ։

Ումումի միլլէթլէրին եէկտիկէրի իլէ մէրամլարընը պէյան խոէպիլմէսի իչիւն պիր լիսանը ումումինին ֆայտէսի, վէ թիճարէթ վէ իլըմ ու ֆիւնուն վէ միւնասէպաթը նէվի պէշէրճէ պունտան հուսուլէ կէլէճէք մունասէպէթ հիչ պիր վէճհ իլէ ինքեար օլունամազ ։ Օնուն իչիւն պէօյլէ պիր լիսանըն թէրթիպ ու թանզիմինէ պիր գաչ տէֆա թէշէպպիւս օլունմուշ իսէ տէ, մուվաֆֆագ օլունամամըշ տըր ։

Մէմալիքի էճնէպիյէյէ կիտէն պիր եօլճու վէ եա պիր թաճիր չիմտիքի հալտէ եա օ մէմլէքէթին լիսանընը էօյրէնմէք, վէ եա թէրճէմանլարա միւրաճաաթ իթմէք կիպի մէճպուրիյէթ ալթընտա տըր ։

Զանպէրս ճուրնալ նամ Ինկիլիզ ղազէթասը, պու մէհազիրին տէֆի զըմնընտա ղայէթ դօլայ պիր սուրէթ պուլմուշ, վէ պունուն իա միւշքիւլաթը մէշրուտ պիւթիւն պիւթիւն տէֆ իտիլէմէզ իսէ տէ, պիր տէրէճէյէ գատար հուսուլու մազհէտ մուվաֆֆագ պուլունմուշ տուր ։ Պու սուրէթ քէլիմէլէրի եէրինէ բագգամ գուլլանմագտան իպարէթ տիր ։ Շէօյլէքի հէր գանգը լիսանտա օլուր իսէ օլսուն հէր տիւրլիւ էֆքեարը իֆատէ իթմէք իչիւն աէօրթ պին քէլիմէ քեաֆի օլտուղունտան, պիրտէն աէօրթ պինէ գատար բագգամլար սըրասըյլա թաատատ, վէ հէր պիր բագգամըն գարշըլընտա պիրէր քէլիմէ վազ օլունարագ պիր իքի լուղէթ քէթապը թանզիմ իթմիշ տիր ։

Իշթէ մէզքիւր բագգամլար իլէ հէր գանգը լիսանտան օլուր իսէ օլսուն պիր լուղէթ քիթապը թանզիմ օլունապիլիր ։ Մէսէլա աթէշ քէլիմէսի իչիւն 25 բագգամը կէօսթէրիլիր, հիզասընտա Ինկիլիզճէ ֆայըր վէ ալմանճա ֆոյըր քէլիմէլէրի եազըլմըշ տըր ։ Շուրասը մուհաղգագ տըր քի, էճնէպի լիսանընա աշնա օլմայան պիր քիմսէ մէզքիւր լուղէթ քիթապըյլա հէր գանգը լիսանտա օլուր իսէ օլսուն իֆատէյի մէրամ իտէպիլիր, չիւնքի իֆատէ իտէճէյի քէլիմէնին գարշըսընտա օլան բագգամ վասըթասըյլէ պիրտիյի լիսանտա օլարագ օ քէլիմէյի պուլապիլէճէք տիր ։ Մէզքիւր բագգամլարըն եանլարընտա միւզէքքէր վէ միւէննէս վէ իւմ ու ֆիլի իֆատէ իթմէք իչիւն պազը իշարաթլը մախսուս տախի գոյա իտիլմիշ տիր ։

Շիմտիյէ գատար մէզքիւր լուղէթ քիթապլըըն եալընըզ Ինկիլիզճէ, Ֆըրանսըզճա վէ Ալմանճասը թապ ու նէշր իտիլմիշ օլուպ, մէզքիւր ղազէթանըն րիվայէթինէ կէօրէ, կէչէնտէ Լօնտրայի շարգիյէ ճէմիյէթինէ թագտիմ իտիլէրէք, ճէմիյէթի մէզքիւրէ թարաֆընտան ֆէվգէլատէ սուրէթտէ մագպուլը բաղպէթ օլմուշ տուր ։

— Շգօտրատան մագտամը վիլայէթի ճէլիլէյէ կէլէն թէլէկրաֆնամէնին թէպլիղ օլունան սուրէթի տիր ։

Պու սապահ եէնէ պիրպիրինի միւթէագիպ վէ ղայէթ շիտտէթլի նիւզուլ իտէն սայիգալարտան գալէտէ պուլունան վէ իքի ճէպխանէնին մապէյնինտէ օլան քէպիր մուհիմմաթ ամպարը աթէշ ալարագ պիրտէն պիրէ բարլամըշ օլտուղու խապէր ալընմասը իւզէրինէ, տէրհալ մըգտարը վաֆի ասաքիրի շահանէ իլէ միրալայ Ալի պէյ պիլ խոթիսհազ, մահալլի հարիգէ չիթմագ օլունմուշ, վէ չու սըրասա էհալի մուգատտէմքի ճէպխանէ մուսիպէթինի աէրխաթըը խոէրէք, ֆէվգէլատէ պիր աէհչէթ վէ քէմալի խէյֆ իլէ էրքէք վէ գատըն պէօյիւք վէ քիւչիւք քեաֆֆէթէն չըրչըրլագ գասապանըն խարիճինէ գաչմագտա օլտուգլարը վէ հագիգէթէն հարիգին աէօնախիրիւլմէսի ղայրը գապիլ վէ թէհլիքէլի պիր սուրէթտէ օլտուղու հալտէ, միրի միւմայիլէյհ վէ պիլճիւմլէ ասաքիրի շահանէ թարաֆլարընտան օլունան ղայրէթի ֆէտաքեարանէ աէմէրէսիյլէ համտ օլսուն յաթէշին էօնիւ ալընարագ, ճէպհանէլէրէ սիրայէթ իթտիրիլմէմիշ իսէ տէ, գիւքը օլունան ամպարըն մուհիմմաթը մէվճուտէսիյլէ պէրապէր քեամիլէն միւհթէրէք օլտուղու Բումէլի ղազէթասընտա օգունմուշ տուր ։

ԻԼԱՆ

Պօղազ իչինին Բումէլի վէ Անատօլու ճիհէթլէրինէ սաաթ օնտան սօնրա կիտէճէք վաբօրլէրէ եօլճուլարը իզան իտէճէք սուրէթտէ համալ իլէ կէլէճէք եիւք գապուլ օլունմայաճաղընտան, էշեա նագլինէ մէճպուր օլանլէրին սաաթ օնտան էվվէլ հարաքէթ իտէն վաբօրլէրէ կէօթիւրմէլէրի շիրքէթի Խայրիյէ թարաֆընտան իլան օլունուր ։

Ղայէթ նէֆիս վէ հալիս, վէ լէզիզ վէ ֆիյաթը տախի սայիր մահալլէրտէ ֆիրուխթ օլունտուղուտան էհվէն օլարագ թէրէ եաղը, վէ գուվվէթի Սիսիր եաղընտան գիյատէ օլան սարը եաղ, Ղալաթատա Կլավանի խանընտա 17 Նումէրօ իլէ մուրագգամ մաղազատա սաթըլմագտա պուլունտուղունտան, թալիպլէրի օլանլէրին մահալլի մէզքիւրէ միւրաճաաթ վէ թէշրիֆլէրինտէ հէր վէճհ իլէ մէմնուն օլաճագլարը իլան օլունուր ։

ԹԷԼԷԿՐԱՖԻՅԷ

Վիէննա 11 յունիս.

Վուգու պուլան մուատէլաթ զիյատէ էհէմմիյէթտէն տէյիլ իսէ տէ, Պօրսա եինէ գալի տիր ։

Մէմլէքէթէյն իլէ ագտ օլունաճագ կէօմրիւք մուգավէլէսի սուրէթի հասէնէտէ թէսվիյէ պիր օլմագ իւզրէ տիր ։ Վիէննատա Մէմլէքէթէյն մաղահաթկիւզարը Մ. Գօսթաֆօրօ ավտէթ իթտի ։

Բարիս քէզա.

Բումէլի շիմէնտիֆէր թահվիլաթը 125 ֆրանգ տըր ։

Պօրսա գալի տիր ։

Ցէրսատէթ Ֆրանսըզ աէֆարէթինէ նասպ ու թայինի օլունան Մ. տը Պուրկուան պուրատան հարաքէթ վէ ազիմէթ իթտի ։

Իսլամու ալիյէ թէտրիսինէ [illegible] յիր գանուն լայիհասը գապուլ օլունտու ։ Եազընտա իսչինճիւ գրմաթ վուգու պուլաճագ տըր ։

Պէրլին քէզա.

Լէհ լիսանընըն թէտրիսաէ իսթիմալինի բարլամէնթօ րէտտ իթտի ։

Բրէնս տը Պիզմարգ նամուսյէնէ պիր սուրէթտէ մէչզունիյէթ իսթիհսալ իթտի ։

Իսկէնտէրիէ քէզա.

Ցէվէթլու Բիազ բաշա հազրէթլէրի թիճարէթ վէ զիրաաթ նազըրը նասպ օլունտու ։

ՍԱՐՐԱՖԻՅԷ

Լօնտրան 11 յունիս.

Էսհամը ում. աշըրլը	43 9/16
„ „ գարանըը	43 9/16
65 խաթիգրագը	68 3/4
69 „	54 3/4
72 „	86
73 „	52 3/4
Իթալիա ֆօնտօսու	72 1/8
Ինկիլիզ ֆօնտօսու	93 1/4
Մըսըր խաթիգրագը	84 3/4

Բարիզ 11 յունիս.

Էսհամը ում. աշըրլը	44-15
„ „ գարանըը	44-10
Խաթիգրազ 1865	
„ 1869	
„ 1873	269-
Շըմէնտըֆէր բումէլի	125-
Իթալիա ֆօնտօսու	73-20
Բանթ 3 %	65- 5
„ 5 %	107-57
Գամիօ Լօնտրա իւսթիւնէ	

ՂԱԼԱԹԱ ԲԻԱԶԱՍԸ 11/30 ՄԱՅԻՍ

Էսհամը ում. գարանըը	49- 7
31 մայիս. սապահ աշըրլը	49- 6 1/2
էն եիւքսէք	49-6 1/2
էն աշաղը	49- 5 1/2
Խաթիգրազ 1863	342
„ 1865	343
„ 1869 քուբ. քէսիք	282-
„ 1872	88-1/2
„ 1873 քուբ. քէսիք	273-
Քրէտի ժէնէրալ լիրա գ. փ.	10-47
Սօսիէթէ ժէնէրալ ագսիօն „	7-38
Սօսիէթէ Օթօման գուբ. քէ. „	5-34
Սթամպօլ պանգ. ագս. Լ. Օս.	6-10
Շմէնտըֆէր հիս. ֆր. գ. ք.	126-1/2
Թրամվայ հիս.	330-
Քրէտի Հէլէնիկ ագօնթօ փ.	
Լօրիում մաատէնի ագսիօնլարը	
Կուբօն ագօնթօսու փիյ.	ալըր
Ազճէ ֆայիզի % ղուրուշ	5-
Բէթօր վարտըր	2 1/2
Հէլլէնիգ	ալըր

ԱԳՃԷԼԷՐԻՆ ԲԻԱԶԱՍԸ

Ինկիլիզ լիրասը	110-30
Ֆրանսըզ 20 ֆրանքլըգ	88- 7
Բօլ	89-30
Կըլտիզ ալթունու	51-30
Պէյազ մէճիտիյէ ֆարգը	102- 6
Մէճիտիյէ ֆարգը	105-43
Ֆագըր	130-20
Պէշլիկ	105-4
Գարպօն գայիմէսի	6-56

ԻԼԱՆԱԹ

ԷՃԶԱԽԱՆԷՅԻ ԱՖԻԹԱՊ

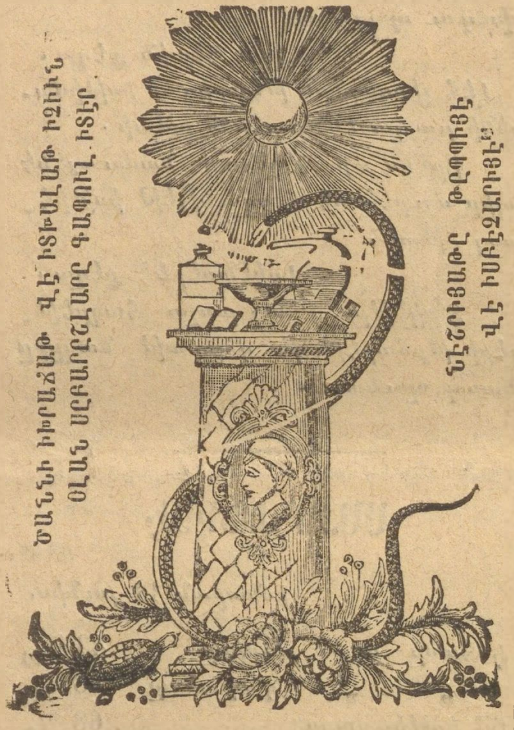

Վ. ԾԱՆՆԻՆԻՆ

ԷՃԶԱԽԱՆԷՅԻ ՔԸՊԻՐԻ
ՎԷ
ԷՃԶԱՅԻ ԹԸՊՊԻՅԷ ՄԱՂԱԶԱՍԸ

1832 տէ քիւշատ օլունմուշ
Պէյօղլունտա Աղաճամիտէ Ն. 77
Վէ
1867 տէ քիւշատ օլունմուշ
Օթամպօլ քէօբրիւ պաշընտա Ն. 1-2

Իշպու էճզախանէլէրտէ ամիլիւզ-զիւքր էճզալէր ֆիւրուխթ օլունուր։

Մահսուլաթը քիմեէվիյէ վէ խա-բէչարիյէ, Իթալիան, Ֆրանսըզ, Ին-կիլիզ, Ալման վէ սայիրէ էտվիյէյի մախսուսալէրի.

Մաատը մատէնիյէյի միւթէնէվ-վիյէ (հէր ճինս մատէն սուլարը)։

Ճէմիտի սէնայի պուզ խըթէնիլ-տիյի սաաթտէ).

Ալաթը ճէրրահիյէ վէ տիւրիւսթ-սազիյէ եանի չօճուգլարըն սաղալթ ա-զալարընը տիւզէլթէճէք ալաթ, վէ քաուչուքտան մամուլ էտէվաթ.

Քիպրիթլիէթի քինին (գընագընա սոլֆաթօսու)։

Մէզքիւր մաղազալար կէճէլէրի տախի աչըգ օլուպ, ըէչէթալար չա-բուգ վէ գուսուրսուզ սուրէթտէ եա-բըլըր։

Այնի մահալտէ իչքի նումէրօլու խանէտէ, ալա Պօրտօ, Րէն, Մաճար, Օպանիա վէ եէրլի շարապլարը, Քօն-եագ վէ մէշրուպաթը միւխթէլիֆէ։

Մահսուլաթը մուղատտիյէ, եանի պէսլէյիճի, միւլաթթըֆալթ (բար-ֆիւմէրի) վէ սաչ պօյալարը, վէ ան-լէրին էն մէշհուրու վէ էշխասը միւթէատտիտէնին միւճէրրիպի օլան Օ ՏԻՒԺԷՆ խմի իլէ մաարուֆ սաչ պօ-յասը քի պէօյիւք շիշէլէր իլէ սաթըլըր։

Պալատէ պէյան օլունան քեաֆ-ֆէյի էճզալար էհվէն ֆիյաթլէ ֆի-րուխթ օլունուր.

ՈՒՃՈՒԶ ԳԱՐԵՕԼԱԼԱՐ

Ղալաթատա Ամէրիգան մաղազա-սընտա տէօրթ եիւզտէն միւթէճա-վիզ նէվ պէ նէվ կիւզէլ թիմուր գար-եօլալար պուլունուպ, Մինասեան վէ Շիրքէթի պունլարը իշպու եազ մէվ-սիմինտէ սաթըպ պիթիրմէք իսթէ-տիքլէրինտէն զայէթ էհվէն ֆիյաթլէ վէրէճէքլէր տիր։ 2

ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՎԷ ԳՈՒՄԲԱՆԵԱՆՑՆ
ԱՄԵՐԻԳԱՆ ՄԱՂԱԶԱՍԸ ՂԱԼԱԹԱՏԱ

ՈՒՃՈՒԶ
ԳՈՒՅՈՒ ԹՈՒԼՈՒՄՊԱԼԷՐԻ

Ղալաթատա Ամէրիգան մաղազասըն-տա իւչ եիւզտէն միւթէճավիզ կէրէք-աղ վէ կէրէք չօգ տէրին գույու իչիւն ալա Ամէրագան թուլումպալէրի պու-լունուպ, Մինասեան վէ Շիրքէթի պունլարը իշպու եազ մէվսիմինտէ սա-թըպ պիթիրմէք իչիւն չօգ էհվէն ֆի-յաթլէ վէրէճէքլէր։ Իշպու տէրին գու-յուլարա մախսուս օլան թուլումպալէր ինկիլիզ թուլումպալէրի միսիլլի գու-սուրլարը օլմայըպ, չօգ սուհուլէթլէ թագըլըր վէ ուզուն միւտտէթ ալա պօզուլմայըպ տայըմ էյի վէ գօլայ իշլէր։

ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՎԷ ԳՈՒՄԲԱՆԵԱՆՑՆ
ԱՄԵՐԻԳԱՆ ՄԱՂԱԶԱՍԸ ՂԱԼԱԹԱՏԱ

ՁԷԼԻԳ ՇՈՒՐՈՒՊՈՒ

Պու քէրրէ Ժագ Ալէքեան էճզախա-նէսինտէ թէրթիպ օլունմագտա օլան իշ պու Ձէլիք շուրուպու չար ազթարը ճի-հանէ մալիւմ, վէ իւէլը միւթէնէվվիյէյէ շիֆապախշ պիր մուալիճէ օլուպ, Ձէլիք իլէ Եօտ թապիր օլունան մատէնտէն միւ-րէթթէպ օլարագ, Եվրոբանըն աթըպպաի հուզզագի վէ մէքթէպի Թըպպիյէ թէճ-րիւպէլէրի իլէ շիմտիյէ տէկին տիւրլիւ տիւրլիւ խասթէլըգլէրէ տիւչար օլան էշ-խասըն զայէթ սուհուլէթլէ պու մուալի-ճէ սայէսինտէ թէքմիլէն շիֆա պուլա-պիլէճէքլէրի միւշահատէ օլունտուղու, վէ ալէլ խուսուս սըրաճա խասթէլիկլէրէ վէ նիսա թայֆէսինտէն զուհուր իտէն պէյազ հայզ (ատէթ) վէ սինէ թայիֆէյի մէրգումէտէ վագի օլան հայզ թէսքինի վէ ճիվա մուալիճէսինէ ասի օլան Ֆրէնկի էմրազի, վէ պազը աթըպպայի չէօհրէթ-շուար քէշֆինճէ ագ ճիկէրտէ զուհուր իտէն խասթէլիքլէրէ վէ հէնուզ պաշլա-մըշ վէրէմ իլլէթինէ տախի մուալիճաթը

տայըրէտէն զիյատէ թէէսիրի օլտուղու շահիր վէ նիւմայան տըր։

Սուրէթի իսթիմալի հէր լիսանտան պասթըրըլմըշ օլուպ, իշ պու մուալիճէ իլէ պիրլիքտէ պուլունուր։

Սաթըլըր Օթամպօլ Եէնի ճամիսինտէ 16 նումէրօլու քեային Ժագ Ալէքեան էճ-զախանէսինտէ։

ԳԱՐԵԳԻՆ

ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՎԿԱՅԱԳՐԵԱԼ ԻՐԱԻԱԲԱՆ

38 ՊԱՀՃԷ ԳԱՓՈՒ ԹԱՇ-ԽԱՆ 38

Պատրաստ է ամէն տեսակ դատերու փոխանորդութիւն ընել՝ գոհացուցիչ պայմաններով:

ՏԱՐԵՐՔ
ՀՌԵՏՈՐԱԿԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ Վ. Կ. ԳԱՆԹԱՐԵԱՆ
Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԷ

Իշպու քիթապ տախի էհլի քի-թապէթ իմտինէ չայեանը գրաաթ վէ միւթալաա օլուպ, թարիգաթը մէզպուրէ մաթպաասընտա իշպու 1875 սէնէսինտէ թապ օլարագ, էնֆէս պէ-յան քիւթիւպխանէտէ ֆիւրուխթ օ-լունուր. Ֆի 3 ֆրանգ 75 սանթիմ.

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ

ԻՇՊՈՒ 1875 ՅՈՒՆԻՍ 2 ԲԱԶԱՐ ԷՐԹԷՍԻ ԿԻՒՆԻՒՆՏԷՆ ԻԹԻՊԱՐԷՆ ՅՈՒՆԻՍ 30 Ա. ԳԱՏԱՐ

ՊՕՂԱԶ ԻՉԻՆԷ ԻՇԼԷՅԷՆ ՎԱՓՕՐԼԱՐԸՆ ՎԱԳԹԸ ՀԱՐԱՔԷԹԼԷՐԻ

Բողազ իչինտէ Պօղազ իչինտէն Քէօփրիւյէ իշլէյէն վափօրլարըն հարէքէթլէրի.

Ս. Տ. ՊԻՐ ՎԱՓՕՐ
11 — Եէնիմահալ. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնի. Իսթէն. Միրկ. Ր. Հիս. Պէպ. Արնավ. Օրթաք. Պէշիկ.
11 30 Արնավուտքէօյիւնտէն Գուրուչէշ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ.
11 30 Պէյգօզտան Բ. պաղչէ. Ջուպուգ. Գանլը. Ա. Հիս. Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզկունճուգ.
12 — Եէնիմահալլէտէն. Մէզար. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Պօյաճը. Ր. Հիս. Պէպ. Արնավ. Գուրու. Օրթաքէօյ. Պէշիքթաշ.
1 — Պէյգօզտան. Բ. պաղչէ. Գանլը. Ա. Հիս. Գանտ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէր. Գուզկունճուգ.
1 — Ր. վէ Ա. Գավագ. Եէնիմա. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնի. Միրկ. Ր. Հիսար. Պէպէք. Արնավուտ. Գուրու. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.
1 30 Արնավ. Չէնկէլք. Պէյլէրպէյի. Օրթաք. Գուզկունճուք. Պէշիքթաշ. Գապաթաշ.
2 15 Պէօյիւք Թարա. Պէյգօզ. Բ. Պաղչէ. Գանլը. Ա. Հիս. Գանտ. Վանիք. Չէն. Պէյլէրպ. Գուզկունճուգ.
2 30 Եէնիմահալլէտէն Մէզար. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Միրկ. Ր. Հիսար. Արնավ. Գուրու. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ.
3 45 Պէօյիւքտէրէտէն Պէյգօզ. Բաչա. Րիֆաթ բաչա. Գանլը. Ա. Հիս. Գան. Վանի. Չէնկէլ. Պէյլէր.
3 45 Եէնիմահալլէտէն Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Իսթէն. Միրկ. Ր. Հիս. Պէպէք. Արնավուտ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.
4 30 Ր. վէ Ա. Գավագ. Եէնիմա. Պէօյիւք. Թարապ. Պէյգօզ. Եէնի. Պօյաճը. Ր. Հիս. Արնավուտ. Գուրու. Օրթաքէօյ. Պէշիքթաշ.
5 45 Պէօյիւքտէրէտէն Թարապ. Եէնի. Միրկ. Ր. Հիս. Արնավ. Պէյլէրպ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.
6 15 Եէնիմահալլէտէն Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյգօզ. Եէնիք. Միրկ. Գանլը. Ր. Հիս. Գանտլ. Արնավ. Պէյլէրպ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիք. Իւսկիւտար.
8 — Եէնիմահալլէտէն Մէզար. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Միրկ. Ր. Հիսար. Պէպէք. Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիքթաշ.
8 45 Պէօյիւքտէրէտէն Պէյգօզ. Բ. պաղչէ. Րիֆաթ բաչա մա. Գանլըճա. Ա. Հիս. Գանտ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպէյի. Գուզգուն. Իւսկիւտար.
9 — Պէօյիւքտէրէտէն. Թարապ. Պէյգօզ. Իսթէնեա. Պօյաճըք. Արնավ. Օրթա. Պէշիքթաշ.
10 — Եէնիմահալլէտէն Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիքէօյ. Միրկ. Ր. Հիս. Արնավ. Օրթաքէօյ. Պէշիքթ.
10 30 Պէօյիւքտէրէ. Պէյգօզ. Բ. պաղչէ. Րիֆաթ Բ. մահալլէսի. Գանլը. Ա. Հիս. Գանտ. Չէնկէլք. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուգ. Իւսկիւտար.
10 45 Եէնիմահալէտէն. Պէօյիւք. Թար. Եէնիք. Միրկ. Արնավ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.

Բողազ իչինտէ Քէօփրիւտէն Պօղազ իչինէ իշլէյէն վափօրլարըն հարէքէթլէրի.

12 — Պէշիք. Օրթա. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիս. Միրկ. Եէնիք. Թարապեա. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ.
12 45 Գապաթաշ. Իւսկիւ. Պէշիք. Գուզ. Օրթաքէօյ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Արնա. Գանտի. Ր. Հիս. Գանլը. Միրկ. Եէնիք. Պէյգօզ. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմ.
1 15 Պէշիկ. Օրթաքէօյ. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար. Պօյաճը. Իսթէն. Եէնի. Թարապ. Պէօյիւքտէրէ. Եէնիմահալլէ.
1 30 Իւսկիւ. Գուզ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Վանի. Ա. Հիս. Գանլը. Բ. պաղչէ. Պէյգօզ. Պէօյիւքտէրէ.
2 15 Պէշիքթաշ. Օրթաք. Գուրու. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար. Միրկ. Եէնիք. Թարապեա. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ. Ր. վէ Ա. Գավագլար
3 15 Պէշիք. Օրթա. Արնավ. Ր. Հիս. Միրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ.
3 30 Իւսկիւ. Գուզ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Վանի. Գանտի. Ա. Հիսար. Գանլըճա. Րիֆաթ բաչա մահալլէ. Բ. պաղչէ. Պէյգօզ. Պէօյիւքտէրէ։
4 45 Պէշիքթաշ. Օրթա Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար. Միրկէօն. Եէնիքէօյ. Պէյգօզ. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ.
5 30 Գապաթաշ. Իւսկիւ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլէր. Չէնկէլ. Արնավ. Ր. Հիսար. Միրկէօն. Եէնիքէօյ. Թարապեա. Պէօյիւքտէրէ.
6 45 Պէշիք. Օրթաք. Արնավ. Գանտ. Ր. Հիս. Պօյաճը. Եէնիք. Թարապեա. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ.
8 15 Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպ. Ր. Հիս. Միրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմահալլէ.
9 30 Պէշիք. Օրթա. Գուրու. Արնա. Ր. Հիս. Պօյաճըք. Եէնիքէօյ. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնի մահալլէ. Ր. վէ Ա. գավագլար։
9 30 Գապաթաշ. Գուզ. Պէյլէրպ. Չէնկէլք. Վանիք. Ա. Հիս. Գանլը. Բ. Պաղչէ. Պէյգօզ.
10 30 Պէյլէր. Չէնկէլ. Վանի. Գանտ. Ա. Հիս. Գանլը. Ջուպուգ. Բաչա. Պէյգօզ. Թարա. Պէօյիւքտէրէ.
10 30 Պէշիք. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիս. Միրկ. Իսթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմ.
11 — Պէշիք. Օրթա. Գուրու. Արնա. Պէպ. Ր. Հիսար. Միրկ. Եէնիքէօյ. Թարապեա. Պէօյիւքտէրէ.
11 — Գուզկուն. Պէյլէր. Չէնկէլք. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիս. Գանլը. Բ. պաղչէ. Պէյգօզ.
11 30 Գապաթաշ. Պէշիքթաշ. Գուզկուն. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյի. Չէնկէլքէօյ. Արնավուտքէօյ.
12 — Պէշիքթաշ. Օրթաք. Արնավուտ.

ՍԱՀԻՊ ՎԷ ՄԻՒԷԼԼԻՖԻ ՂԱԶԷԹԱ
Յ. ԹՕԼԱԵԱՆ

ԹԱՊԽԱՆԷԻ ՊՕՂՈՍ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ
Բէրա Շիշլի սօգագը